

بررسی نشر حرمت با شیر ناشی از تلقیح مصنوعی

بحث ما در شرایط نشر حرمت با رضاع است. البته مساله قاعده اولیه در موارد شک در نشر حرمت با رضاع مساله‌ای پیچیده و دشوار است که در بین علماء هم اختلاف وجود دارد. آیا مقتضای قاعده جواز ازدواج است یا حرمت آن؟ مرحوم شیخ در کلامی ذکر کرده‌اند که مرجع عمومات حلیت ازدواج با هر زنی است و مرحوم آخوند به ایشان اشکال کرده‌اند که این عموم متصل به مخصص مجمل است و اجمال مخصص به عموم هم تمسک می‌کند. این مساله به بحث در یک جلسه جدا نیاز دارد که بعداً به آن خواهیم پرداخت.

سه شرط از شروط رضاع را مطرح کردیم. از جمله اینکه باید شیر ناشی از بارداری باشد و بعد از ولادت حمل باشد و زنی که شیر می‌دهد باید زوج یا امه باشد و شیر ناشی از وطی به شبهه موجب نشر حرمت نیست همان طور که شیر ناشی از غیر بارداری یا قبل از تولد موجب نشر حرمت نیست. البته اینکه شیر باید ناشی از نکاح باشد جهت دیگری هم دارد و آن اینکه باید بارداری ناشی از شوهر باشد بر همین اساس حکم برخی مسائل مستحدثت در تلقیح صناعی روشن می‌شود (دقت شود که ما در اینجا مورد حکم تلقیح صناعی بحث نمی‌کنیم و قبلاً در مورد صور مختلف تلقیح صناعی و اهدای جنین بحث کرده‌ایم)، قبلاً هم گفته‌ایم که تلقیح صناعی صورت‌های مختلفی دارد:

گاهی نطفه زن و مرد بعد از تلقیح در رحم زن اجنبی قرار می‌گیرد تفاوتی ندارد آن زن و مرد صاحب نطفه زن و شوهر باشند یا اجنبی از هم باشند، در این صورت صاحب رحم باردار می‌شود و بعد هم شیر دار می‌شود اما این شیر موجب نشر حرمت نیست چون این بارداری ناشی از نکاح نیست این شیر نه موجب نشر حرمت نسبت به شوهر خود زن صاحب رحم است (اگر شوهر داشته باشد) و نه موجب نشر حرمت نسبت به مرد صاحب نطفه.

نسبت به شوهر خود زن صاحب رحم که روشن است چون بچه به دنیا آمده بچه آن شوهر نیست و لذا اگر چه «مَا أَرْضَعَتِ امْرَأَتُكَ» صدق می‌کند اما «لَبَنٍ وَوَلَدِكَ» صدق نمی‌کند و نسبت به مرد صاحب نطفه، اگر چه صدق می‌کند که «لَبَنٍ وَوَلَدِكَ» اما «مَا أَرْضَعَتِ امْرَأَتُكَ» صدق نمی‌کند. پس این شیر مطلقاً موجب نشر حرمت نیست.

بله اگر این زن همسر خود مرد صاحب اسپرم باشد که اسپرم او با تخمک همسر دیگر او یا زن اجنبی تلقیح شده است و در رحم این زن قرار داده شده است شیر موجب نشر حرمت است چون هر دو قید «لَبَنٍ وَوَلَدِكَ» و «مَا أَرْضَعَتِ امْرَأَتُكَ» صدق می‌کند. بر همین اساس حتی اگر مرد با زنی زنا کند و بعد از تلقیح، جنین در رحم همسر خود همان مرد صاحب نطفه قرار داده شود آن شیر موجب نشر حرمت است چون هر دو قید صدق می‌کند و آنچه فقهاء گفته‌اند که شیر ناشی از زنا موجب نشر حرمت نمی‌شود منظورشان جایی است که زن شیرده همان زنی باشد که از زنا باردار شده است و این منافات ندارد با اینکه قبلاً گفتیم

اگر زن و مرد با یکدیگر زنا کنند و بعد ازدواج کنند، شیر تولید شده موجب نحر حرمت نیست علت آن هم این بود که مناسبات حکم و موضوع اقتضاء می کرد که منشأ بارداری ناشی وجه مشروع و نکاح باشد که این معیار در جایی که مرد و زن زانی بعد از ازدواج کنند وجود ندارد اما در جایی که مرد با زنی زنا کند و بعد نطفه در رحم زن خود آن مرد قرار داده شود این معیار وجود دارد.

البته اینکه در این صورت (که مرد با زنی زنا کرده است و بعد جنین به رحم همسر خود زانی منتقل شود) آیا فرزند متولد شده ولد زنا محسوب می شود یا نه بحث دیگری دارد.

بنابراین صورت متعارف از اهدای جنین (که اسپرم مرد و زن اجنبی با یکدیگر تلقیح می شود و جنین حاصل از آن به زن و شوهر دیگری داده می شود) به هیچ وجه موجب محرمت با شیردهی نمی شود نه نسبت به مرد صاحب اسپرم و نه نسبت به شوهری که جنین به آنها اهدا شده است و حتی نسبت به خود زن صاحب رحم یا صاحب تخمک نیز از جهت رضاع موجب محرمت نیست هر چند از جهت تحقق نسب در مورد آن اختلاف نظر وجود دارد.

صورت دیگری از تلقیح مصنوعی این است که اسپرم مرد با تخمک همسرش تلقیح می شود و بعد در رحم همان زن قرار داده می شود که در این صورت هم هر دو قید صدق می کند و شیر موجب نحر حرمت است بله بر اساس نظر مشهور فقهاء که وطی را در نحر حرمت با رضا شرط می دانند حتی این شیر هم موجب نحر حرمت نیست همان طور که در صورت قبل (جایی که صاحب رحم همسر مرد صاحب نطفه باشد اما جنین حاصل از نطفه شوهر و زن دیگری باشد) اما ما قبلاً هم گفتیم اعتبار وطی در نحر حرمت با رضاع دلیل ندارد. و البته به نظر ما بعید نیست منظور فقهاء از اعتبار وطی مشروع، این است که باید ناشی از زنا نباشد یعنی کلام آنها کنایه از این است که انعقاد نطفه به وجه مشروع باشد در مقابل زنا و موکد آن هم این است که الحاق وطی به شبهه را بعد از این ذکر کرده اند.

نکته ای که باید به آن توجه کرد این است که در بین علماء در ملاک مادری اختلاف نظر وجود دارد، بعضی معیار را تولد و زایش می دانند و برخی ملاک را صاحب تخمک می دانند و برخی هر دو را لازم می دانند و برخی هر کدام را برای صدق مادری کافی می دانند اما این اختلاف در محل بحث ما اثری ندارد چون در نحر حرمت با رضاع شرط نیست که زن باید از شیر بچه خودش بچه دیگری را شیر بدهد بلکه مهم این است که بچه، بچه فحل و شوهر محسوب شود و زن شیرده هم همسر آن مرد باشد چنانچه این معیار باشد رضاع موجب نحر حرمت است و گرنه موجب نحر حرمت نمی شود حتی اگر بچه به زن منتسب باشد.

از آنچه گفتیم روشن می شود که اگر تلقیح با غیر نطفه شوهر اتفاق بیافتد یعنی تخمک از خود زن صاحب رحم است اما اسپرم از مرد اجنبی است شیر موجب نحر حرمت نیست نه نسبت به مرد صاحب اسپرم چون قید «مَا أَرْضَعَتْ امْرَأَتُكَ» صدق نمی کند.